

MARTINSKÉ NOVINY

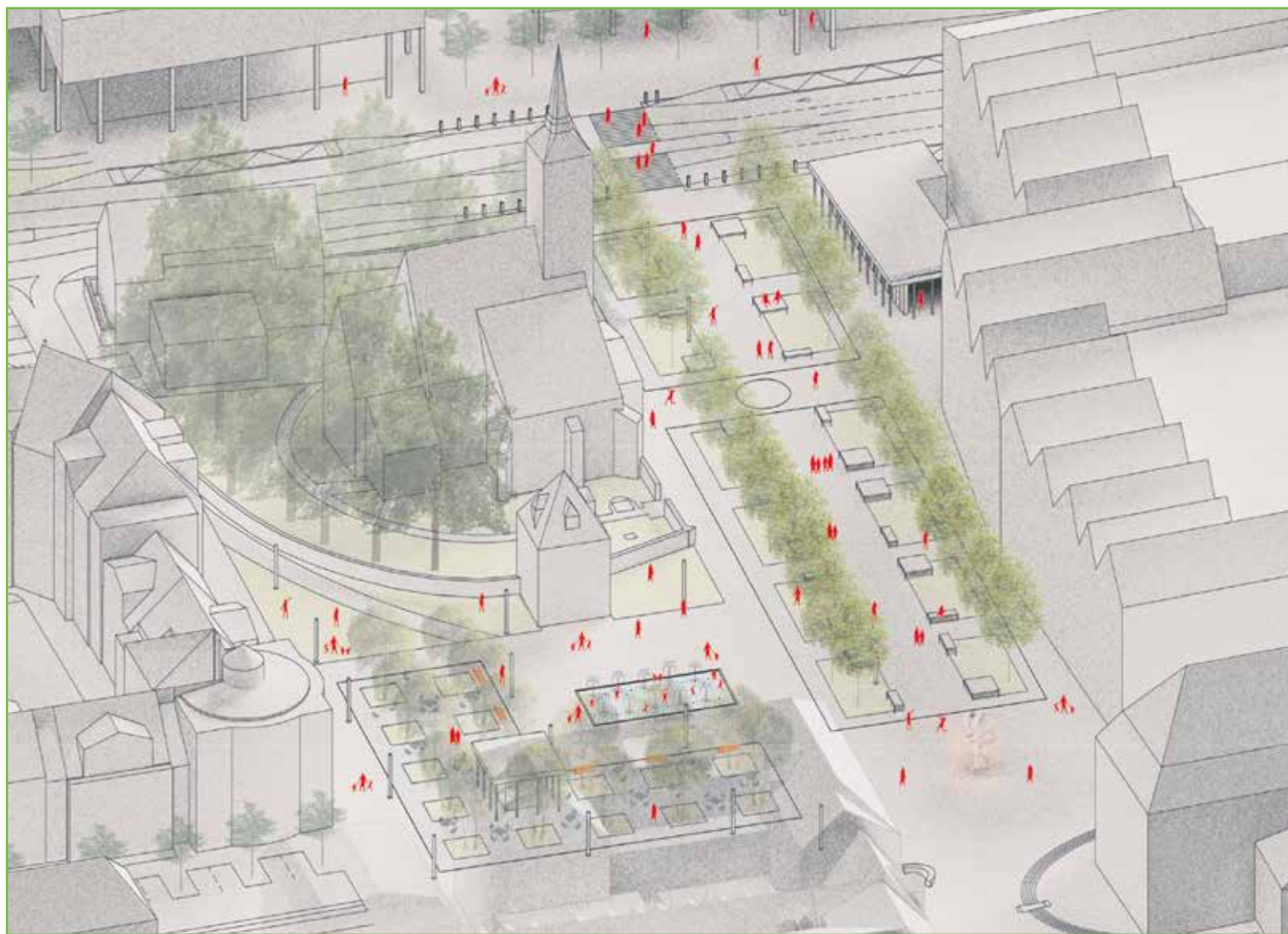

OFICIÁLNY SPRAVODAJCA MESTA MARTIN

2/2022

31. január 2022, III. ročník

Námestie SNP si už každý všimne

Pre aktuálne informácie z mesta Martin už nemusíte sledovať stránky mesta či vývesky. Majte ich ZDARMA v telefóne alebo počítači.

Stačí sa zaregistrovať na:

**Mesto si musí rýchlo
vybrať, ako naloží
s komunálnym odpadom**

Od roku 2023 bude možné skládkovať iba inertný materiál. Výroba bioplynu je šanca, no musí s ňou súhlasiť verejnosť.

strany 4-5

Stiahnite si aj aplikáciu na:

Pre Google Play (Android)

Stiahnite si aj aplikáciu na:

Pre App Store (Apple)

Námestie SNP v centre nášho mesta prejde zásadnou zmenou

Prvá etapa dávno žiadanej rekonštrukcie by sa mohla začať už o pár mesiacov.

Je to definitívne, Námestie SNP, ktoré sa nachádza v historickej časti nášho mesta, konečne zmení svoj vzhľad.

Diskusia o potrebe jeho rekonštrukcie sa viedla roky, no akékoľvek zámery brzdil nedostatok peňazí.

Rozvoju mesta, a to nielen v centre, bránila aj nútená správa, do ktorej sa Martin dostal v predchádzajúcom volebnom období pre kauzu Martinské hole. Keď sme z nej vyšli takmer na kosť zodratí, uprednostnili sa iné investičné zámery, ktoré by už nezniesli dlhší odklad.

Myslela si, že je to len parkovisko

Teraz prichádza na rad Námestie SNP, o ktorom mnohí ľudia ani netušia, že je námestím.

„Nepochádzam síce z Martina, ale pracujem tu už päť rokov. Vždy som tento priestor pri kostole vnímala len ako parkovisko. Prvýkrát počujem o tom, že je to námestie. Nič v zlom, ale takto námestie nevyzerá,“ povedala Žilínčanka Adriana Adamíková.

Martinčanka Lucia Lučinská si myslí, že je správne, ak sa námestie zrenovuje. „Odke-

dy sa vybudovalo OC Galéria, je v tejto časti mesta oveľa viac ľudí. Zrejme bude každý rád, ak sa to tu zmení k lepšiemu, ak tu vznikne možnosť sa v príjemnejšom prostredí poprechádzať alebo si posediť na lavičkách.

Navyše, aj do Martina prichádzajú turisti, železničná stanica je blízko a súčasný vstup do mesta od južnej strany pešej zóny nie je vôbec dôstojný. Iste, všetko stojí peniaze, počula som aj o úvere, ale aj tak by som do rekonštrukcie išla.“

O nutnosti revitalizácie Námestia SNP nepochybuje ani Martinčan Marián Dubec.

„To, čo tu vidíme v súčasnosti, je škaredé, rozbité, zanedbané a je dobré, že sa to zmení. Len nech sa pri rekonštrukcii nezabudne na zeleň, lebo na pešej zóne, ktorá je akousi obchodnou časťou, dominuje dlažba. Tu na námestí nech vznikne oddychová zóna. Napokon, už je najvyšší čas, aby sa tento priestor v centre rozumne prepojil. Vnímam aj debatu o úvere. Hovorí sa, že mesto je ekonomicky zdravé, snáď to majú kompetentní dobre spočítané a zvládne sa to. Netreba sa báť, námestie treba skultúrniť.“

Pomôžu si úverom

Zelenú rekonštrukciu Námestia SNP, jej prvej etape, dalo rozhodnutie poslaneckého zboru o vzatí si úveru vo výške 1,4 milióna eur na obdobie desiatich rokov. Posudzovali sa štyri ponuky, za najvýhodnejšiu označila príslušná komisia tú zo Slovenskej sporiteľne. Za návrh hlasovalo 24 poslancov a poslankyň, štyria boli proti. Prešiel aj návrh Stanislava Thomku, aby bola „vyhlásená výzva z mimorozpočtových zdrojov na prefinancovanie investičnej akcie pre rekonštrukciu Námestia SNP“.

V diskusii sa poslanci a poslankyne väčšinou zhodli v tom, že rekonštrukcia námestia je potrebná. Niektorí z nich ale mali problém s tým, že je na to treba vziať úver a mali aj výhrady k načasovaniu revitalizácie.

„Návrh je síce pekný, pozdáva sa mi viac ako ten predchádzajúci, ale už tri roky hovorím, že rekonštrukcia Námestia SNP nie je v tomto čase prioritou,“ zdôrazňoval poslanec Marek Belák.

Poslanec Róbert Gajdoš zas podotkol, že najviac prosperujúce mestá na Slovensku čo najviac využívajú mimorozpočtové zdroje – dotácie či eurofondy.

V súčasnosti ľudia priestor vnímajú skôr ako parkovisko a nie námestie.
Foto: Roman Kopka

„Zobrať si úver na domov dôchodcov mi dáva zmysel, no pri rekonštrukcii námestia už ho nevidím. A keď sa už ide renovovať, tak sa malo začať najprv s Vajanského námestím.“

Negatívne stanovisko k zobratiu úveru tlmočil i poslanec Michal Uherčík.

„Zásadne som proti úveru, hoci prezentovaný návrh rekonštrukcie námestia sa mi páči. Na takéto projekty by sme mali žiadať peniaze z eurofondov.“

Poslankyňa Kristína Šubjaková považuje vyrokované podmienky úveru za výhodné.

„Neskôr, aj vzhľadom na to, čo sa deje vo svete, by to tak už byť nemuselo. Napokon, suma 1,4 milióna nám na kompletnú revitalizáciu námestia stačiť nebude, a preto môžeme o ďalšie peniaze, napríklad na vodozádržné opatrenia, žiadať z výziev, ktoré budú. A prečo Námestie SNP teraz a Vajanského neskôr? Lebo na Námestí SNP bola už ukončená investičná činnosť a v okolí Vajanského námestia prebiehajú a budú ešte prebiehať náročné stavebné aktivity,“ odpovedala na otázku z pléna poslankyňa Šubjaková.“

Projekt rekonštrukcie Námestia SNP a aj spôsob jeho financovania podporil Peter Kašuba.

„Od rekonštrukcie pešej zóny, čo je už vyše 20 rokov, sa v centre mesta zásadne neinvestovalo. Veľa dobrého sa urobilo v mestských častiach, no teraz treba našu pozornosť upriamiť aj na historickú časť nášho mesta, máme voči nej dlh.“

Primátor Martina Ján Danko povedal, že projekt rekonštrukcie Námestia SNP nie je nový a na meste sa o ňom hovorilo už dávno predtým, ako nastúpil do súčasnej funkcie.

„Aj ľudia nám neustále hovoria, že najmä v lete sa na pešej zóne, ktorá je od slnka rozpálená, nedá vydržať a že v centre treba mať aj priestor so zeleňou, stromami a fontánou, kde sa dá sadnúť a oddýchnuť si. Tento projekt takéto požiadavky občanov spĺňa. Ak všetko pôjde, ako má, tak o pár mesiacov by sme mali začať s prvou etapou revitalizácie Námestia SNP.“

Na margo úveru primátor Ján Danko podotkol, že pôvodne sa rekonštrukcia Námestia SNP mala riešiť z rozpočtových zdrojov a úver sa mal na základe požiadavky poslancov brať na rekonštrukciu chodníkov v mestských častiach. Keďže sa to technicky skomplikovalo, tak sa to otočilo.

„Každopádne, úver neohrozuje hospodárenie mesta, jeho podmienky sú pre nás výhodné. A samozrejme, že sa snažíme aj o získanie mimorozpočtových zdrojov pri iných investičných akciách. Napríklad z eurofondov čoskoro budeme rekonštruovať bytový dom na Ulici Ambra Pietra. A pracujeme i na ďalších projektoch.“

Roman Kopka

Parkovisko zmizne, pribudnú zeleň a aj fontána

Priestor v najstaršej časti mesta Martin sa predovšetkým poľudští. Vznikne atraktívna pobytová zóna, kde sa bude dať nielen prechádzať, ale aj posediť.

Námestie SNP v Martine ničím námestie nepripomína, a tak nečudo, že ľudia – domáci i turisti, okolo historickej časti nášho mesta, ktorej dominantou je Kostol svätého Martina, len prechádzajú.

Dnes pri kostole a vstupe do pešej zóny máme už roky parkovisko, okolo neho zastarané chodníky a kopec ošumelého asfaltu. Vyzerá to celé škaredo a zanedbane. Kto by v takomto priestore chcel stráviť svoj voľný čas?

Konečne sa to zmení a námestie sa poľudští. Po rekonštrukcii vznikne bezbariérový priestor, kde sa bude dať nielen prechádzať, ale aj v pokoji posediť. Nielen na lavičkách, ale aj na káve, keďže časom sa počíta aj s vybudovaním cafetérie s flexibilným sedením.

Zeleň, stromy i fontána

Pobyt na námestí ľuďom spríjemnia viac nové dreviny, uvažuje sa o gledičii a ambrovníkoch, ktoré budú vhodné aj pre súčasné klimatické podmienky. Budú vytvorené zelené plochy a aj atraktívna fontána. Tá sa vybuduje pri zvonici.

„Hoci bude istým spôsobom jedinečná, nebude konkurovať dominante námestia – Kostolu svätého Martina. Navrhujeme fontánu vo forme vodnej plochy na úrovni nivelety dlažby s vodnými tryskami, ktoré budú fungovať v rôznych režimoch. Napríklad, pri napätej vodnej hladine vznikne zrkadlenie okolitého priestoru,“ vysvetľoval architekt Peter Nezval, ktorý so svojím riešením uspel v urbanisticko-architektonickej súťaži.

Nové bude aj osvetlenie

Veľký dôraz sa v projekte kladie aj na osvetlenie námestia. Inštalujú sa vysoké stožiare, ktoré reflektormi umožnia nasvietiť akcenty priestoru, ďalej sadové stožiare, ktoré prispievajú ku komornej atmosfére námestia, a doplnky na podsvietenie stromov. Osobitné osvetlenie bude mať i fontána.

Na prechodových častiach by mala byť položená dlažba z prírodného kameňa vo forme plošných formátov a štiepaných kociek, ktoré vytvoria vodozádržné opatrenia.

„Dažďová voda neskončí v kanalizácii, ale bude odvedená do plôch zelene a podzemnia, kde bude napomáhať k zavlažovaniu zelene,“ povedal Peter Nezval.

Samozrejme, v priestore sa vybudujú podzemné vedenia a ich ochrana, takisto prípojky k fontáne či ku cafetérii. Súčasťou revitalizovaného územia budú i výtvarné diela s odkazmi na históriu.

Roman Kopka

Takto by Námestie SNP malo po renovácii vyzerieť.
Zdroj: UHA Martin

Zelenú nemá zatiaľ žiaden investor, no od

Martin obchádza strašidlo výstavby veľkovýrobne bioplynu. Tak si Centrum energetického a biologického zhodnotenia odpadu (CEBZ) nazvali bežní ľudia. Na sociálnych sieťach sa o ňom diskutovalo ako o hotovej veci, o ktorej vedenie mesta vedelo a nič proti tomu neurobilo. Pravdou je, že projekt nie je schválený, navyše, nemusí byť jediný, ktorý sa v meste môže uchádzať o spracovanie odpadov. No mesto si musí pomerne rýchlo vybrať, ako bude odpad spracovávať.

Na januárové rokovanie mestského zastupiteľstva prišli projekt CEBZ v Martine prezentovať Peter Pajerchin z Brantner Slovensko a Martin Dudák zo Slovenského plynárenského priemyslu.

O čo ide

Slovenský plynárenský priemysel spolu s Brantner Slovensko plánuje v Martine postaviť Centrum energetického a biologického zhodnotenia odpadu v náklade zhruba 30 miliónov eur. Chcu v ňom zhodnocovať nie nebezpečné odpady mechanickou úpravou s následným zhodnotením biologickými postupmi. Predpokladá sa, že v centre ročne mechanicky spracujú a vytriedia do 100-tisíc ton komunálneho odpadu.

V druhom stupni sa budú venovať zhodnoteniu biologicky rozložiteľných odpadov s ročnou kapacitou do 60-tisíc ton. Výstupnou surovinou bude uhlíkovo neutrálny bioplyn, vhodný napríklad aj na krytie energetických potrieb príľahlých prevádzok vo východnom priemyselnom parku, a tiež kvalitný agrárny kompost. Pôjde o zelené technológie, stavbu bez komínov, v ktorej sa nebude nič spaľovať, spracovanie odpadov bude prebiehať v uzavretom priestore.

V CEBZ Martin má skončiť asi 1/3 odpadu zo Žilinského kraja (Turiec a príľahlé okresy), ktorý vyprodukuje približne 200-tisíc až 250-tisíc obyvateľov.

Podľa iniciátorov projektu sú technológie vyladené tak, aby nezhoršovali kvalitu životného prostredia ani kvalitu života ľudí v blízkom i vzdialenejšom okolí budúceho centra. Ukončenie stavby sa predpokladá v roku 2023.

Podobná sa pripravuje v Nových Zámkoch, pre ďalšiu sa hľadá miesto na severovýchode Slovenska. Tému recyklácie odpadov majú riešiť nielen z pozície dnešnej situácie v odpadovom hospodárstve, ale najmä z hľadiska kritérií budúcnosti.

Prečo v Martine

Pre lokalizáciu centra v Martine sa stretli viaceré

priaznivé okolnosti. Južne od závodu Volkswagen v tesnej blízkosti Probugasu vlastní SPP pozemok, ktorý môžu investori na stavbu centra využiť, martinský východný priemyselný park s tamojšími závodmi sa predbežne ukazuje ako odbytište vyrobeného bioplynu (jeho odberateľom môže byť aj Martinská teplárenská).

„Brantner Slovakia má v Martine zázemie vo vlastnej spoločnosti Brantner Fatra, je tu skládka, na ktorú bude možné ukladať inertný alebo inertnému materiálu blízky odpad, ten vznikne v centre v procese spracovania a zhodnocovania odpadu,“ obhajoval lokalizáciu Peter Pajerchin.

Dopravná dostupnosť je zabezpečená po I/18 s vjazdom po existujúcej križovatke. Uvažuje sa s prejazdom 50 nákladných áut denne, čo zataží súčasnú hustotu dopravy o menej ako jedno percento.

Prečo súhlasiť

Na Slovensku dlhodobo netriedime odpad tempom, aký od nás vyžaduje Európska únia. Na skládkach končí viac ako polovica komunálneho a drobného stavebného odpadu, čo je neudržateľné, pretože z hľadiska hierarchie nakladania s odpadom je to tá najhoršia možnosť.

Preto sa počnúc rokom 2023, taký je tlak legislatívy, bude môcť na skládky ukladať iba biologicky neaktívny (inertný) odpad.

Aj Martin stojí pred otázkou, čo s odpadom. Spaľovne sú prekonané, prednosť má spracovanie odpadu a jeho vrátenie v podobe druhej šance do priemyslu a poľnohospodárstva. Preto už teraz treba vedieť, ako zhodnotiť komunálny odpad z mesta, resp. kam ho odviezť na spracovanie. Prezentované centrum je šanca, že za spomínanou otázkou je riešenie.

Ak ho mesto odmietne a do roku 2023 nepripraví východisko z terajšieho skládkovania, nasledovať budú sankcie, čo sa môže premietnuť aj do poplatku, ktorý platíme za zber a uskladnenie komunálneho odpadu (dnes je ročný poplatok za občana 31,20 eura)

Prečo sa komunikuje až teraz

Plán výstavby centra sa dostal pod silnú paľbu kritiky na sociálnych sieťach, ale v ostatných týždňoch aj v poslaneckom zbore. Preto oprávnene na jeho rokovaní zaznela aj otázka, prečo sa o prínosoch centra, jeho rizikách či riešení sporných otázok nehovorí s verejnosťou.

„Najskôr sme chceli vykomunikovať náš zámer s odbornými inštitúciami, čo sa deje, aby sme sa mohli oprieť o presvedčivé fakty. Teraz ich máme a nebránime sa prezentácii projektu na stretnutiach s Martinčanmi. Vieme ho obhájiť odbornou argumentáciou,“ odpovedal Peter Pajerchin a dodal, že projekt bude mať webovú stránku, kde ľudia nájdu odpovede aj na svoje otázky.

Možno centrum odmietnuť?

Je na rozhodnutí mesta, ktoré technológie spracovania odpadu bude podporovať. Na svete je aj projekt firmy Bioelektra Martin, no zatiaľ nebol podrobnejšie medializovaný.

„Proces výstavby nášho centra možno ovplyvniť v rámci územného a stavebného konania. Mesto to má v rukách, môže klásť podmienky, čo aj v rámci posudzovania vplyvov na životné prostredie urobilo,“ povedal poslancom Martin Dudák. Dodal, že k 1. 1. 2023 vzhľadom na

pad bude treba spracovávať

V tomto priestore má vyrásť centrum na spracovanie komunálneho odpadu, od roku 2023 ho nebude možné skládkovať.

Vizualizácia: archív SPP

denie nemali informácie o ňom na sklonku minulého roku prekvapiť. Na stretnutí samosprávy Turca sa síce vlni o ňom hovorilo, ale iba ako o koncepte, bez lokalizácie.

Skládka na Bambuskách

Od roku 2023 sa v nej bude môcť skládkovať iba inertný materiál, postupne dôjde až k 70-percentnému poklesu skládkovania. Čo s odpadom, ktorý sa tam ukladá ešte aj dnes? Rozoberanie skládky je možné, no aj finančne náročné. Možno spojiť sily, vrátane eurofondov, ako takúto akciu finančne utiahnuť.

„Vieme spracovať aj osobitný projekt od odplynenie skládky, no je to aj o nákladoch a procese, v rámci ktorého sa k nemu vyjadrujú aj odborné inštitúcie. Máme teoretický nápočet, robia sa čerpace skúšky, ktorých výsledok budeme poznať v prvom štvrtroku tohto roku. Ak sa ukáže, že je tam dostatočné množstvo skládkových plynov, bude možné odplynenie zrealizovať, no predchádzať tomu musí štúdia realizovateľnosti. Odhadujeme, že to môže stáť okolo 250-tisíc eur,“ uzavrel Peter Pajerchin.

Aké je stanovisko mesta

„Výstavba Centra energetického a biologického zhodnotenia odpadu má celospoločenský dopad, občania mesta budú jeho prevádzkou dotknutí, preto mesto žiada, aby verejnosť mala možnosť účasti na jeho verejnom prerokovaní,“ uvádza sa v stanovisku mesta Martin k zámeru investorov. „Mesto ho podporí, ak budú z hľadiska kumulatívnych vplyvov na životné prostredie a zdravie obyvateľov zohľadnené všetky riziká súvisiace s prevádzkovaním zariadenia, aby bol environmentálne prijateľnejší, a ak s ním budú Martinčania súhlasiť.“

„V spoločnosti, ktorá mieni stavať Centrum energetického a biologického zhodnotenia odpadu, mesto nebude mať podiel. Nebude mať teda vplyv na jeho chod. Opakovane som deklaroval, že ak budú mať Martinčania z toho, že ho prijmú na svoje územie, aj isté benefity, nebudem mať problém dokumenty spojené s územným a stavebným konaním podpísať,“ uzavrel diskusiu na túto tému primátor mesta Ján Danko.

Zdôraznil, že treba začať vecnú debatu s verejnosťou, aby sa k CEBZ vyjadrilo čo najviac ľudí a malo možnosť s projektom sa stotožniť.

Viera Legerská

ČO POSLANCI POŽADUJÚ

Predstavenie projektu odštartovalo v mestskom zastupiteľstve takmer hodinu trvajúcu diskusiu. Poslanci v nej formulovali viaceré podmienky, ktoré by projekt centra mal obsahovať.

Dalibor Steindl sa napríklad opýtal, či je možné využiť prístupovú cestu, ktorú centrum vybuduje s vyústením na sučiansku kruhovú križovatku, aj pre iné subjekty, aby sa odbremenila tá časť zóny, cez ktorú prechádzajú autá do Košút. Chcel tiež odpoveď na otázku, ako sa prevádzka centra dotkne kvality ovzdušia v Košútoch.

To pripomenul aj Stanislav Thomka. Nástojil na meračoch kvality ovzdušia, a to aj napriek deklarovaní, že ide o uzavretú technológiu spracovania odpadu.

Michal Uherčík pripomenul, že mesto by malo byť v procese prípravy projektu pre investorov dôležitejším partnerom, lebo verejnosť vníma historický dlh Brantnera voči Martinu. Mesto nebenefituje z faktu, že na jeho územie sa dováža a tu sa skládkuje odpad zo susedných regiónov. Zdôraznil potrebu komunikácie s ľuďmi, aby Brantner získal podporu projektu.

Marcel Maťovčík zdôraznil, že treba oddeliť tému prípravy centra od problematiky vzťahu k Brantner Fatra a mesto, privítal novú investíciu s nádejou, že sa ňou podarí postupne vyriešiť aj problém terajšej skládky odpadu v Martine.

Róbert Gajdoš vyzval investorov, aby do projektu zapracovali povinnosť odplynúť skládku odpadu na Bambuskách, keďže zápach z nej sužuje mesto. Obáva sa toho, že po spustení centra by sa mohlo stať, že mesto bude atakované zápachom z dvoch strán. Položil aj otázku, čo bude mať z realizovanej investície Martinčania, keďže na územie mesta sa bude dovážať a spracovávať množstvo odpadu, ktoré je niekoľkonásobne vyššie, ako je objem doma vyprodukovaného odpadu. Takúto otázku položil prezentátorom projektu aj Igor Homola.

Podobne reagoval aj Martin Kalnický, ktorý sa okrem iného pýtal, kde je v procese prípravy projektu mesto, ako môže vplyvať na úspech investície a či ju bude dofinancovávať, ako prebieha kontrahovanie odpadu, či majú investori pripravené aj iné lokalizácie pre projekt a či bude po spustení centra ubúdať odpad aj z terajšej skládky. Marcel Maťovčík vyzval tiež, aby investori našli spôsob, ako vysvetliť svoj zámer bežným ľuďom, aby sa napravila mienka verejnosti o tom, že mesto či poslanci idú schváliť niečo, čo ovplyvní ich život, resp., čo nechcú.

Poslancov tiež zaujímal proces prípravy centra, jeho rozfázovanie a dokončenie, ale v zásade akceptovali tlak doby, že spracovanie odpadu treba vyriešiť zásadným spôsobom a CEBZ vnímajú ako dobrú možnosť najmä z hľadiska noriem, aké budú v odpadovom hospodárstve nastavené od roku 2023.

(VL)

procesy, ktoré projekt čakajú, centrum nedokáže spustiť. Realita vyzerá tak, že ak sa aj stavať v tomto roku začne, dodávka technológií trvá asi rok, následne ju bude treba inštalovať a centrum sfinalizovať.

„Kľúčový dátum stopky pre skládkovanie komunálneho odpadu síce nesplníme, no vzhľadom na možné sankcie budeme môcť preukázať prípravu na zásadné riešenie, čo určite obstojí,“ upresnil.

Mesto sa na príprave CEBZ nijako finančne nepodieľa, ani nebude dotovať jeho prevádzku. Obaja prezentátori potvrdili, že projekt možno umiestniť aj inde, hoci od vzniku myšlienky CEBZ sa Martin ukazoval ako najlepšie riešenie aj z hľadiska kľúčového odberateľa biometánu, ktorým by mala byť Martinská teplárenská.

Čo z toho bude mať občan?

Otáznik možno otočiť. „Čo bude Martin robiť s odpadom, ktorý tu vznikne po roku 2023? Bude ho odvážať inde? Koľko za to bude platiť? A bude mať vôbec kam takýto odpad odvážať, keďže Slovensko momentálne nie je pripravené na budúce kritériá vzťahujúce sa na odpadové hospodárstvo?“ pripomenul Peter Pajerchin.

Odránil tiež kritiku diskutérov z pléna, že mesto vedelo o výstavbe centra a že jeho ve-

Verejné osvetlenie treba opraviť. Otázkou je ako a za čo

Po audite verejného osvetlenia v Martine v roku 2019 sa konštatovalo, že jeho súčasná sústava je energeticky ne hospodárna a technicky zaostalá. Zmluva o starostlivosti oň a údržbe, uzavretá so spoločnosťou Brantner Fatra, sa skončila 31. decembra. Mesto sa musí rozhodnúť, ako zabezpečí jeho modernizáciu.

Na novembrovom rokovaní mestského zastupiteľstva poslanci zvažovali alternatívy financovania modernizácie verejného osvetlenia. Audit ju rozdelil na etapy v časovom rozpätí pätnásť rokov.

Úvery alebo koncesia?

Ako vysvetľuje dôvodová správa, ktorou sa poslanci zaoberali, komerčný alebo investičný dodávateľský úver by mohol zadlžiť mesto, nevýhodou je aj možnosť zvýšenia úrokovej sadzby banky. V prípade investičného dodávateľského úveru je síce výhodou jednoduchosť získania úveru a nemennosť výšky splátok, no nevýhodou je vyššia úroková miera v porovnaní s komerčným úverom.

Za zaujímavú mesto označilo koncesiu. Ako sa uvádza v spomínanej správe, na základe

koncesnej zmluvy má mesto možnosť prenechať koncesionárovi sústavu verejného osvetlenia, jej prevádzkovanie i rekonštrukciu za súčasného zvýšenia energetickej efektívnosti a znižovania nákladov.

Protipólom za túto službu môže byť právo koncesionára využiť po modernizácii príjem napríklad z moderných smart riešení, pripojení 5G wifi technológií, nabíjačky na elektrobicykle, elektrovozidlá, osvetlenia zastávok MHD, informačných panelov, kamerových systémov, reklamy, káblových vedení a podobne, a to počas lehoty dohodnutej v koncesionárskej zmluve.

Nevýhodou koncesie je pre mesto v súčasnosti fakt, že na rekonštrukciu nemôže žiadať o eurofondové či iné financovanie zo strany štátu.

KONTAKTY PRE VÁS

Od 1. januára 2022 je správcom verejného osvetlenia v Martine Sociálny podnik mesta Martin, s. r. o.

Akkoľvek poruchy na verejnom osvetlení je možné nahlasovať na tel. č.: +421 908 688 893, resp. na e-mail: praca@rspmartin.sk alebo rovnakova@martin.sk.

Ak by sa mesto rozhodlo pre postupnú modernizáciu pomocou vlastných zdrojov, zaťaží to každoročne rozpočet.

Výhody a nevýhody

Obidve tieto možnosti majú svoje výhody i nevýhody. Poslanci sa nimi podrobne zaoberali. Stanislav Thomka napríklad poukázal na to, že „rýchla“ rekonštrukcia neumožní v prospech mesta využiť nové technológie, ktoré sa momentálne vyvíjajú a o ktorých sa predpokladá, že budú môcť byť v budúcnosti súčasťou sústavy verejného osvetlenia.

Martin Hudec upozornil zase na to, že rekonštruovať verejné osvetlenie treba rýchlo.

„Ľudia nevidia večer pod nohy, priechody pre chodcov sú slabo osvetlené, svietidlá sú staré... Treba s tým rýchlo niečo robiť,“ upozornil.

Zdenko Kozák ale pripomenul, že aktuálne poslanci neriešia ani zmluvu, ani úver, ale spôsob, ako financovať rekonštrukciu a modernizáciu verejného osvetlenia. Ak sa na ňom dohodnú, potom prídu na rad zmluvy a podmienky.

Priklonili sa ku koncesionárskej zmluve

Poslanci sa pri záverečnom hlasovaní nepriklonili k modernizácii a starostlivosti o verejné osvetlenie v rovnakom režime ako doposiaľ, lebo aj toto bolo v hre, ale schválili jeho zabezpečenie formou koncesie. K návrhu koncesnej zmluvy sa vrátia do 30. júna tohto roku.

Viera Legerská

Ilustračné foto:
Viera Legerská

Dostali ste noviny do schránky?

Martinské noviny vychádzajú už ako dvojtýždenník, vo vašej schránke ich nájdete vždy v polovici a na konci mesiaca. Ak niekomu z vašich susedov, známych, priateľov, spolupracovníkov noviny nedoručujú, dajte nám vedieť ich adresu, aby sme doručovanie mohli zlepšiť.

Kontakt pre vás: e-mail: redakcia@martinskenoviny.sk.

Dopravná výchova má novú odbornú učebňu

Dopravná výchova v Martine má 50-ročnú tradíciu. Od začiatku tohto školského roku prebiehala praktická časť na detskom dopravnom ihrisku na Severe, v zimných mesiacoch sa deti venujú teoretickej časti vo vynovených odborných učebniach ZŠ A. Dubčeka.

Vľavo: V zimných mesiacoch prebieha dopravná výchova v odborných učebniach.

Hore: Nová odborná učebňa dopravnej výchovy je pri detskom dopravnom ihrisku.

Foto: Bruno Horecký

Mesto Martin aj v roku 2022 podporilo úspešný projekt dopravnej výchovy sumou 60-tisíc eur. Na základe uznesení komisie školstva, vzdelávania a mládeže pri MsZ v Martine boli navyše vyčlenené aj ďalšie finančné prostriedky, konkrétne na zakúpenie druhej garáže pre detské dopravné prostriedky a na rekonštrukciu odbornej učebne.

„V týchto mesiacoch absolvujú žiaci martinských základných škôl teoretickú prípravu už v novej odbornej učebni. Nie je to žiadna

nuda, naopak, získavanie teoretických znalostí je spopustené používaním rôznych pomôcok z cestnej premávky – dopravné značky, modely križovatiek, testovanie a pod., premietaním dopravných situácií a používaním automobilového trénera,“ vysvetľuje Bruno Horecký, predseda komisie školstva, vzdelávania a mládeže pri MsZ v Martine.

Projekt dopravnej výchovy v Martine zabezpečuje ZŠ A. Dubčeka. Aj vďaka učiteľom Renáte Bírovej a Petrovi Škrabalovi má vysokú

odbornú úroveň, o čom svedčia aj výsledky v dopravných súťažiach na Slovensku aj v zahraničí.

Martinskí žiaci sa stali nielen majstrami Slovenska, ale i vicemajstrami Európy v detských dopravných súťažiach.

Na jar sa môžu martinskí žiaci zase tešiť na praktickú časť dopravnej výchovy, keď budú jazdiť na autíčkach, kolobežkách, štvorkolkách a bicykloch na detskom dopravnom ihrisku so svetelnou signalizáciou. **(RED)**

Urobili krok smerom k špeciálnej starostlivosti o autistov

Súkromné školské zariadenie výchovného poradenstva a prevencie Sposáčík bude od 1. septembra tohto roku zaradené do siete škôl a školských zariadení v Martine.

Podporné stanovisko schválilo mestské zastupiteľstvo v decembri a vytvorilo tak právny predpoklad k následnej žiadosti tohto súkromného zariadenia, ktorým sa na Ministerstve školstva, vedy, výskumu a športu SR uchádza o zaradenie do siete škôl a školských zariadení v Martine.

Sídli na Furdekovej ulici, jeho zriaďovateľom je Občianske združenie Sposáčík a v centre jeho pozornosti sú deti, ktorým diagnostikovali poruchu autistického spektra. Ako uviedla k tomuto materiálu viceprimátorka Martina Ta-

tiana Červeňová, súčasná legislatíva vyžaduje ich vedenie v školskom zariadení výchovného poradenstva a prevencie, aby sa mohli neskôr zaradiť do kolektívu bežných či špeciálnych materských škôl.

Aj v Turci sa zvyšuje počet detí, ktorým diagnostikujú poruchu autistického spektra, a zariadenie, ktoré by sa im venovalo, respektíve poskytlo podpornú službu pre rodičov spojenú s ďalším terapeutickým vedením, v regióne takmer absentuje. Poskytuje sa iba v školských zariadeniach výchovného poradenstva a pre-

venie, alebo sa rodičom odporúča prevažne Žilina. Ak sa podarí zriaďovateľovi Súkromnej špeciálnej materskej školy Sposáčík dosiahnuť na ministerstve školstva kladné stanovisko, v Martine bude môcť vzniknúť zariadenie pre asi tridsiatku detí, ktorým bude poskytovaná špeciálna starostlivosť.

Sposáčík zároveň dokáže ponúknuť svoje služby aj rodinám, ktorých deti majú vyšší vek a navštevujú triedy pre deti s autizmom v miestnej špeciálnej základnej škole a sú členmi OZ Sposa Turiec. **(VL)**

Mesto Martin prináša službu

Vážení spoluobčania,
aj mesto **Martin** sa pridáva k modernizácii komunikácie s občanmi a zavádzame
pre vás **oceňovanú** komunikačnú platformu **MUNIPOLIS**.

ZADARMO budete vždy informovaní o dôležitých udalostiach priamo do vášho telefónu
(pomocou SMS správ, e-mailov, hlasových správ, ankiet alebo aplikácie pre smartfóny).

Vedenie mesta Martin

Zaregistrujte sa ZDARMA na: martin.munipolis.sk

Alebo vyplňte formulár na druhej strane tohto **registračného letáku** a doručte ho na mestský úrad

Systém MUNIPOLIS je oceňovaný aj SENIORMI

Čo vám registrácia do Mobilného Rozhlasu prinesie?

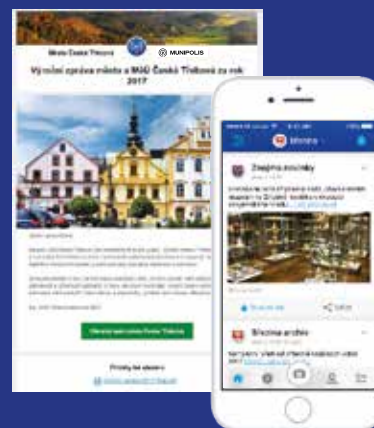
Viac bezpečia

Pri krízových situáciách oceníte kvalitné SMS či hlasové správy, ktoré vás budú v správny moment informovať, nech už ste kdekoľvek.

Viac zábavy

O dani a kultúrnych udalostiach sa dozviete včas vďaka modernej podobe e-mailov či aplikácii Munipolis

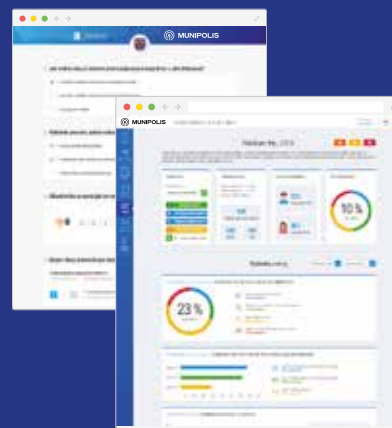
Aplikáciu, ktorá pomáha zlepšovať okolie a zachraňovať životy

Pomocou aplikácie môžete nahlasovať čierne skládky, poškodený verejný majetok, hľadať stratené veci, zatúlané zvieratá a zachraňovať ľudské životy.

Moderná komunikácia

Vďaka systému Munipolis budete mať možnosť vyjadriť jednoducho svoj názor či preferenciu k dôležitým témam.

Prihlásenie do služby MUNIPOLIS pomocou registračného formulára

Meno a priezvisko:

Telefónne číslo (povinná informácia):

E-mail:

Dátum narodenia: Pohlavie:

☐ Muž
☐ Žena

☐ Rezident - Adresa bydliska:

☐ Nerezident - nebývate tu, ale máte záujem dostávať miestne informácie (napr. pracujete tu, študujete, máte tu len chatu a pod.)

Vyberte skupiny informácií, ktoré vás zaujímajú:

☒ Krízové informácie	☐ Odstávky a poruchy	☐ Martinské noviny	☐ Dobrovoľníci	☐ Seniori
☐ Informácie z úradu	☐ Športové akcie	☐ Rodiny s deťmi	☐ Kultúrne akcie	
☐ Dopravné informácie	☐ Chatári a zahrádkári	☐ Majitelia zvierat	☐ Nevidomí a slabozrakí	

Súhlas so spracúvaním osobných údajov podľa všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov (GDPR)

Ako dotknutá osoba súhlasím, aby prevádzkovateľ osobných údajov: Martin, IČ 00316792, so sídlom Námestie S.H.Vajanského 1, Martin, spracúval moje osobné údaje v rozsahu

- meno a priezvisko, dátum narodenia, bydlisko, pohlavie, rok narodenia

- telefónne číslo, e-mailová adresa, IP adresa počítača, mobilného telefónu či iného zariadenia, aktuálna poloha, pohyb

za účelom

- využívania služieb komunikačného ekosystému MUNIPOLIS a partnerského projektu ZmapujTo (ďalej len partner); prostredníctvom MUNIPOLIS môžem napr. dostávať informačné a krízové správy o dianí v mojej obci, môžem vyjadrovať svoj názor v anketách, môže byť zisťovaná moja poloha alebo pohyb. To všetko slúži na zlepšenie fungovania lokálnych služieb, zaistenie lepších kultúrnych a sociálnych potrieb, označenie konkrétneho miesta alebo trasy a pod.;

- informovania o novinkách komunikačného ekosystému MUNIPOLIS a jeho partnera.

na dobu zapojenia obce do komunikačného ekosystému MUNIPOLIS.

V prípade, že som ešte nedovršil 15 rokov, vyššie uvedený súhlas musí dať aj môj otec, matka alebo iný zákonný zástupca. Vyhlasujem, že s týmto obmedzením som oboznámený/á a nijak ho neobchádzam.

Prevádzkovateľ osobných údajov:

Martin, IČ 00316792, so sídlom Námestie S.H.Vajanského 1, Martin

Kontaktné údaje zodpovednej osoby pre ochranu osobných údajov:

Mgr. Milan Matuška, telefon: +421915834559, email: matuska@martin.sk

Vaše osobné údaje budú poskytnuté v nevyhnutnom rozsahu prevádzkovateľovi komunikačného ekosystému MUNIPOLIS, ktorým je k dátumu poskytnutia tohto súhlasu MUNIPOLIS s.r.o., IČO: 291 98 950, so sídlom Londýnske námestie 886/4, 639 00 Brno, Česká republika. Táto spoločnosť bude sprostredkovateľom osobných údajov, teda bude Vaše osobné údaje pre prevádzkovateľa osobných údajov používať.

Poskytovanie osobných údajov je zmluvnou požiadavkou na zaistenie riadneho fungovania komunikačného ekosystému MUNIPOLIS. Poskytnutie akýchkoľvek údajov je dobrovoľné; pokiaľ ich ale neposkytnete, služby MUNIPOLIS pre Vás nemusia byť funkčné alebo plne funkčné.

Informácie prevádzkovateľa osobných údajov:

VŠEOBECNÉ:

- Vaše osobné údaje budú na základe súhlasu uchované po dobu zapojenia obce do komunikačného ekosystému MUNIPOLIS, najviac však do odvolania tohto súhlasu; pre krízovú komunikáciu po dobu, počas ktorej sa k Vám bude môcť prostredníctvom MUNIPOLIS efektívne dostať správa pre ochranu Vášho životne dôležitého záujmu

- máte právo získať prístup k svojim osobným údajom, teda získať od prevádzkovateľa alebo sprostredkovateľa osobných údajov potvrdenia, či sú alebo nie sú Vaše osobné údaje spracúvané; pokiaľ áno, máte právo získať prístup k týmto údajom a ďalším konkrétnym informáciám

- máte právo na opravu svojich spracúvaných osobných údajov, pokiaľ sú nesprávne. S prihladením na účely spracúvania môžete požadovať doplnenie neúplných osobných údajov.

- máte právo na výmaz osobných údajov v zákonom stanovených prípadoch

- máte právo na obmedzenie spracúvania osobných údajov v zákonom stanovených prípadoch

- môžete získať svoje osobné údaje v štruktúrovanom, bežne používanom a strojovo čitateľnom formáte a môžete poskytnúť svoje osobné údaje inému prevádzkovateľovi

- kedykoľvek môžete odvolať svoj súhlas so spracúvaním osobných údajov, čím nebude dotknutá zákonnosť spracúvania pred týmto odvolaním

- máte právo podať sťažnosť na Úrade na ochranu osobných údajov Slovenskej republiky, pokiaľ sa domnievate, že prevádzkovateľ alebo sprostredkovateľ osobných údajov spracúvajú Vaše osobné údaje neoprávnene alebo inak porušujú Vaše práva.

OSOBITNÉ:

kedykoľvek máte právo vzniesť námietku proti spracúvaniu osobných údajov, ktoré sa Vás týkajú, pre účely informovania o novinkách komunikačného ekosystému MUNIPOLIS a jeho partnera. Po vznesení námietky nebudú už Vaše osobné údaje pre tento účel spracúvané.

V _____ DŇA _____ PODPIS SUBJEKTU ÚDAJOV (OBČANA) _____

ZO ŽIVOTA MESTSKÝCH ČASTÍ

PODHÁJ-STRÁNE

Na Podháji už majú kľúč na rekonštrukciu chodníkov

I v tomto roku sa bude vo všetkých mestských častiach klásť dôraz na opravy chodníkov. O tom, ako to majú premyslené na Podháji a na Stránach, hovoríme s poslancom Rudolfom Kollárom.

Z čoho sa bude oprava chodníkov financovať?

Keďže sa na sociálnych sieťach od časti poslancov objavujú skreslené informácie, treba najprv upresniť, že mesto Martin nebude v tomto roku rekonštrukciu ciest a chodníkov v objeme 1,4 milióna eur realizovať z úverových zdrojov, ale z tzv. bežných finančných prostriedkov. Nie je to nič výnimočné, veď aj v predchádzajúcich rokoch sme mali vyčlenených zhruba 1,5 milióna eur na celoplošné opravy ciest. Máme za to, a aj väčšina občanov sa s nami stotožňuje, že v tomto trende treba pokračovať. A väčšinovú zhodu pre tento zámer sme našli aj v rámci mestského zastupiteľstva pri prerokovávaní priorít na rok 2022.

Ako je na tom mestská časť Podháj-Stráne?

Konkrétne naša mestská časť má na svojom území približne 61 000 m² chodníkov, čo je približne 27 km. Hoci pravidelne do práv chodníkov investujeme nemalé peniaze, nie je možné všetky rekonštrukcie vykonať naraz. Je pochopiteľné, že zo strany občanov čelíme otázkam, ktoré úseky poškodených povrchov chodníkov

a ciest dostanú v roku 2022 prednosť. No treba vysvetliť ešte jednu skutočnosť.

O čo ide?

Už v minulosti sme z rozpočtu našej mestskej časti vykrývali pri opravách náklady, ktoré sa objavili pri rozkopávkach a priamo s nimi nesúviseli. Je to napríklad výmena poškodených obrubníkov, resp. náhrada podkladu pod asfalt. Najmä v súčasnosti, keď mešká polozenie optického kábla v časti chodníkov na uliciach Hollého, resp. Goliana, investor zistil, že pod bývalým povrchovým asfaltom chýbajú vrstvy betónu, niekde dokonca absentovali úplne. Bolo by nezmyslom trvať na položení asfaltu na takéto podložie, lebo by sa to čoskoro odzrkadlilo na kvalite povrchu chodníka. A bolo by to aj plytvanie peniazmi z rozpočtu mestskej časti. Preto je nutné teraz opravovať aj to, čo sa v minulosti zanedbalo, lebo keď sa už niečo opravuje, tak nech sa to urobí poriadne. Keďže chceme, aby boli opravy komplexné, ktoré v úplnom profile do šírky 2,5 metra hradí investor, čo v minulosti mesto nepresadzovalo, musíme náklady znášať i my. Aj v tomto roku sa uskutočnia v meste aj iné in-

Rudolf Kollár, viceprimátor mesta Martin
Foto: archív mesta Martin

vestičné projekty na inžinierskych sieťach, a musíme brať do úvahy aj tieto vyvolané náklady. Vráťam sa ale k našej mestskej časti Podháj-Stráne. Hoci máme v tomto roku na opravy chodníkov a ciest vyčlenených 200-tisíc eur a približne 100-tisíc eur z minulého roku, a keďže chceme realizovať aj niektoré úseky, kde chodníky neexistujú, v konečnom dôsledku tých peňazí nie je až tak veľa. Museli sme preto zvoliť aj iný kľúč na realizáciu celoplošných opráv.

Aké máte pripravené riešenie?

Také, ktoré by viedlo aj k zainteresovaniu ľudí bývajúcich v našej štvrti. Máme lokality, kde chodníky treba opraviť urgentne, a to najmä pri bytových domoch na uliciach Goliana a čiastočne aj na Gorkého. Keďže regulatívom sú pre nás skutočnosti, ktoré som už uviedol, a chceme uspokojiť čo najväčší počet obyvateľov uvedených lokalít, začíname oslovovať aj príslušné spoločenstvá vlastníkov bytov. Tie, ktoré pristúpia k čiastočnému spolufinancovaniu uvedenej akcie, uprednostníme. Zároveň v tomto roku plánujeme v mestskej časti celoplošne obnoviť asfaltové povrchy aj na cestách. Ide o úsek na Ulici mládeže od okružnej križovatky smer Stráne – tam pôjde o sceľovanie už opravených povrchov, a na Ul. Goliana od Námestia protifašistických bojovníkov v časti zhruba 200 – 250 metrov.

Jana Cikhartová

Na rekonštrukciu je zrelý aj chodník na Golianovej ulici.
Foto: Jana Cikhartová

KOŠÚTY

Parádna akcia, zhodli sa účastníci 7. ročníka Attilovho Behu z Košút do Turčianskej Štiavničky.
Foto: Ivan Branický

Attilov beh je najmä o stretnutí priateľov, ktorých spája behanie

Spočiatku chceli vypotiť len rezne, no napokon zo spontánneho nápadu vznikla pekná tradícia. Attilov beh zaknihoval predposlednú januárovú sobotu už 7. ročník.

Paráda ako vždy, bolo to fantastické. Aj takto hodnotili niektorí účastníci Attilovho behu už v poradí 7. ročník sídliskovej bežeckej akcie. Neprekážalo im ani to, že na niektorých úsekoch sa museli brodiť snehom.

Na takmer deväťkilometrovú trať z Košút do Turčianskej Štiavničky cez Bôrovú si trúfalo 53 bežcov a bežkyň.

„Keďže žijeme v pandemickej dobe, vôbec nebolo isté, či sa preteky budú môcť uskutočniť. Aj vďaka režimu OP (očkovanie, prekonanie) sme dostali zelenú. Potom nám stačilo už len pár dní na to, aby sme všetko, čo bolo treba, pripravili,“ povedal Peter Greňo, jeden zo zakladateľov tohto milého komunitného podujatia.

Súpermi len na trati, aj to len trochu

Putovný pohár za víťazstvo v Attilovom behu si po kvalitnom výkone vybojoval Lukáš Kubička, v cieľi mu organizátori namerali čas 37:53 min.

Medzi dievčatami sa z prvenstva a z času 50:38 min tešila Liliana Hauserová.

„Na pretekoch som sa zúčastnila po prvý raz, v predchádzajúcich ročníkoch mi v účasti zabránilo učenie a skúšky. Ale vždy som na bežcov a bežkyne myslela a tešila sa na ich fotky. Trať Attilovho behu je veľmi pekná a pre mňa i nová. V tej oblasti behávam, ale na Sklabinský hrad, takže túto trať som nepoznala. Atmosféra pretekov bola skvelá, o čo sa pričínili všetci účastníci. Na trati aj trochu medzi sebou súperime, no v cieľi sme všetci priatelia, ktorí si fandia a podporujú sa. Rada by som pochválila aj organizátorov za kvalitne odvedenú robotu i lákavé ceny. Vidno, že preteky robia od srdca,“ zhodnotila podujatie víťazka ženskej kategórie.

Mimochodom, ocenené neboli len najlepšie výkony. Špeciálne ocenenie za kostým si vyslúžil Milan Lučanský, ktorý celú trať odbehol – odšoféroval v kartónovom taxíku. Tradičnú perníkovú medailu si však prevzali všetci účast-

níci. Pochutiť si mohli aj na chutnej domácej kapustnici.

„Každá pochvala nás teší. Hoci preteky nie sú prioritne zamerané na výkony, cestu k nám si čoraz viac nachádzajú aj kvalitní a rýchli bežci,“ netajil spokojnosť Peter Greňo, ktorý podstatnú časť roka žije vo Walese a domov do Košút chodí prakticky len na sviatky.

Spontánny nápad

„Nápad zorganizovať Attilov beh vznikol na začiatku roku 2016 spontánne medzi kamarátmi, predovšetkým z Košút, čo sa dlho nevideli. Chceli sme vypotiť tie šaláty a rezne, ktorých sa cez sviatky prejedáme. Na sociálnej sieti sme vytvorili udalosť a na naše prekvapenie sa hneď 1. ročníka zúčastnilo 37 bežcov. Keďže ohlasy boli pozitívne, tak sa zo spontánneho nápadu napokon stala tradícia. O rok sa, dúfam, zídeme zas,“ zdôraznil na konci našej debaty Peter Greňo.

Roman Kopka

Liptáci mali firmu, ktorá postavila všetky významné budovy v Martine

Stopy liptovských staviteľov nájdeme v Turč. Sv. Martine už od polovice 19. storočia. Murársky majster z Lipt. Sv. Petra – Ján Čatloš pôsobil pri stavbe Národnej svetlice v roku 1864. Bol svokrom Jána Uličného a Jána Hlavaja st., ktorí stavali v rokoch 1888 až 1889 Národný dom v Martine.

Z výstavby Štefánikovho ústavu.

Foto: archív ID

Mená Jána Uličného a Jána Hlavaja st. sa spájajú aj s ďalšími stavbami v Turč. Sv. Martine. V rokoch 1882 až 1883 pôsobili pri budovaní Štátnej meštianskej školy, v roku 1893 pri stavbe Turčianskeho pivovaru. V roku 1906 sa Ján Hlavaj ml. presťahoval zo Sučian do Turč. Sv. Martina.

Až do roku 1915 so svojimi spolupracovníkmi Michalom Uličným, Jozefom Uličným, Jozefom Hlavajom a liptovskými murármi postavili niekoľko domov v meste. Išlo najmä o domy v novootvorených uliciach smerom k železničnej stanici.

Kanceláriu si zriadil vo vile

Prvé sídlo staveľskej firmy Jána Hlavaja sa nachádzalo v Ulici Národného domu v bôcikovskom dome.

Už v roku 1907 Ján Hlavaj postavil na Dolumestí dom, ku ktorému neskôr pristavil po-

schodie a prestaval ho na vilu. Tu presťahoval svoju staveľskú kanceláriu. V roku 1908 Ján Hlavaj ml. kúpil v záturčianskom chotári roľu,

na ktorej vybudoval tehelnú. Pri tehelni otvoril aj ťažbu štrku. Zo štrku z tejto bane a tehál z tehelne je postavená prevažná časť domov v Turč. Sv. Martine. Po roku 1920 sa Ján Hlavaj viac venoval svojej tehelni a staveľstvo prebral brat Jozef. V roku 1921 založil mimoriadne úspešnú staveľskú firmu Hlavaj – Palkovič – Uličný (H - P - U). Ku spolupracovníkom do firmy pribral bratranca Petra Uličného a sestrinho syna Jána Palkoviča. Po smrti arch. Jána Palkoviča (zomrel vo veku 39 rokov), nastúpil na jeho miesto vo firme brat Michal Palkovič.

Čo meno, to staveľská osobnosť

K osobnostiam H - P - U patrili – Ján Hlavaj (nar. 13. decembra 1879 v Lipt. Sv. Petre), ktorého otec zobral za učňa, pracoval pri stavbe štátnej meštianskej školy, pivovaru a ďalších stavbách, ktoré staval jeho otec, ďalej to bol Jozef Hlavaj (nar. 1. marca 1885 v Lipt. Sv. Petre), ktorý sa po vyučení murárskemu remeslu a zložení

Začiatky firmy Hlavaj - Palkovič - Uličný. Na stavbe Ján Hlavaj, Jozef Hlavaj, Ján Palkovič, Michal Palkovič a Peter Uličný.

Foto: archív ID

stavitel'skej skúšky v Budapešti zamestnal ako projektant svojho brata Jána. Spomeňme tiež Jána Palkoviča (nar. 4. novembra 1892 v Lipt. Sv. Petre), murárskemu remeslu sa vyučil pri svojom ujcovi Jánovi Hlavajovi ml. v Turč. Sv. Martine. Vo firme Hlavaj – Palkovič – Uličný bol neskôr vedúcim projekčného oddelenia. Pristavme sa aj pri mene Michal Palkovič (nar. 5. apríla 1898 v Lipt. Sv. Petre).

Po ukončení vzdelávania zameraného na stavitel'stvo pôsobil vo firme H - P - U ako stavbyvedúci. Po smrti brata Jána sa Michal stal spoločníkom firmy. A ideme k ďalšiemu menu. Peter Uličný (nar. 25. apríla 1891 v Lipt. Sv. Petre) v rokoch svojej prípravy na tradičné remeslo pracoval u Jána Hlavaja v Turč. Sv. Martine, neskôr ako kreslič u Milana M. Harminca.

Postavili všetko, čo tvorí tvár Martina

Dvadsať a tridsať rokov minulého storočia boli najplodnejšou érou výstavby Turč. Sv. Martina. Prakticky na všetkých významných stavbách má svoj podiel firma Hlavaj – Palkovič – Uličný.

Martin sa stal sídlom niekoľkých inštitúcií s celoslovenským pôsobením, pre ktoré boli postavené reprezentatívne budovy. (Advokátska komora pre Slovensko a Podkarpatskú Rus, Ústav pre zveľaďovanie živností, Živena, Matica slovenská, ČSČK, divízia pre Slovensko a Podkarpatskú Rus.).

Rozvoj napredoval vo všetkých smeroch - v školstve a kultúre (kultúrne budovy MS a tlačiarne Neografie, budovy škôl - roľnícka škola, štátne gymnázium, štátna ľudová škola, Štefánikov ústav,) finančných inštitúcií (mestská sporiteľňa, roľnícka vzájomná pokladnica), športu (sokolovňa), bytov (obytné domy vojenských gážístov, úradnícke domy, kolónie rodinných domov v Jahodníkoch, rodinné domy stavebného družstva, kolónia domov Pod vrškom a pod.) Od roku 1923 sa budovali kasárne Ďurka Langsfelda.

Zvláštne postavenie mala nemocnica, v rokoch 1927 až 1946 bola v jej areáli postavená väčšia časť doteraz fungujúcich pavilónov.

Po takmer tridsiatich rokoch znárodnenie

Firma H - P - U za 27 rokov existencie zrealizovala stovky projektov a stavieb po celom Slovensku. Význam H - P - U nespočíval iba vo vybudovaní úspešnej stavitel'skej firmy, ale najmä vo vzdelávaní ďalších generácií v stavitel'skom remesle.

Hlavajovci boli spoluzakladateľmi Slovenskej remeselníckej a obchodníckej jednoty, Organizačnej jednoty stavitel'ov na Slovensku, založili a redigovali časopis Slovenský remeselník a obchodník a Slovenský stavitel'. Úspešná stavitel'ská firma bola znárodnená 15. júla 1948.

Igor Dobrovolný

OTÁZKA PRE ADVOKÁTKU

Ak máte v izbách plesň, jej odstránenie platí prenájomca, nie nájomník bytu

Bývam v podnájme v trojizbovom byte. V jednej z izieb sa začala šíriť plesň. Kto má financovať opravu stien? Ja, alebo majiteľ bytu? Pre plesň je izba neobývatel'ná, hoci nájom platím za celý byt, vrátane príslušenstva.

V prvom rade treba rozlišovať medzi zmluvou o nájme a zmluvou o podnájme. Pri zmluve o nájme vzniká zmluvný vzťah medzi prenájomcom (vlastníkom nehnuteľnosti) a nájomcom. Pri zmluve o podnájme vzniká zmluvný vzťah medzi nájomcom a podnájomníkom. Pri zmluve o podnájme podnájomník nie je v zmluvnom vzťahu priamo s vlastníkom nehnuteľnosti.

Nájomná zmluva definuje práva a povinnosti

Z kontextu otázky nám však vyplýva, že ide o nájomnú zmluvu. Na nájomnú zmluvu, ktorej predmetom môže byť aj byt, sa vzťahujú okrem zmluvných ustanovení aj osobitné zákonné ustanovenia Občianskeho zákonníka o nájme bytu, ktoré definujú práva a povinnosti prenájomcu a nájomcu. Rovnako môže byť uzatvorená zmluva o krátkodobom nájme bytu podľa osobitného zákona, ktorá má osobitné ustanovenia.

Nájom bytu vzniká nájomnou zmluvou, ktorou prenájomca prenecháva byt nájomcovi za odplatu do užívania. Z platne uzatvorenej zmluvy o nájme bytu plynú zmluvné a zákonné práva a povinnosti pre prenájomcu a nájomcu.

Prenájomca má povinnosť odovzdať byt nájomcovi do užívania v stave spôsobilom na užívanie v celom rozsahu a zároveň zabezpečovať nájomcovi plný a nerušený výkon práv spojených s užívaním bytu. Z tohto vyplýva povinnosť prenájomcu aj priebežne odstraňovať závady a poškodenia, ktoré by bránili nájomcovi užívať byt riadne a v celom rozsahu počas celej doby trvania nájmu. Nájomca je povinný byt a spoločné priestory riadne užívať a požívať plnenia, ktorých poskytovanie je spojené s užívaním bytu.

Drobné opravy platí nájomca

Povinnosť odstrániť závady je v Občianskom zákonníku upravená tak pre prenájomcu, ako aj pre nájomcu. Občiansky zákonník uvádza, že ak nájomná zmluva neurčuje inak, drobné opravy v byte súvisiace s jeho užívaním a náklady spojené s bežnou údržbou

uhrádza nájomca. Pojem drobných opráv a nákladov spojených s bežnou údržbou bytu upravuje osobitný predpis.

Týmto osobitným predpisom je nariadenie vlády SR č. 87/1995 Z. z., ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia Občianskeho zákonníka. V tomto nariadení sú presne definované položky, ktoré sa považujú za drobné opravy a ktoré je povinný vykonávať nájomca. Opravy, ktoré nie je možné považovať za drobné, je povinný uhrádzať prenájomca.

Plesň nespadá pod drobné opravy

Odstraňovanie plesne a príčin jej vzniku nespadá pod drobné opravy a ich odstránenie by mal podľa nášho názoru zabezpečiť prenájomca. Vašou zákonnou povinnosťou je upozorniť prenájomcu bez zbytočného odkladu na tento stav, ktorý bráni v užívaní bytu.

V prípade, že ste prenájomcu upozornili a on aj napriek tomu neodstránil poškodenie steny, ste oprávnený v nevyhnutnej miere poškodenie steny opraviť na vlastné náklady. Voči prenájomcovi vám v tomto prípade vzniká nárok na náhradu účelne vynaložených nákladov.

Dôležité je, že ste povinný si túto náhradu za opravu v zmysle Občianskeho zákonníka uplatniť u prenájomcu bez zbytočného odkladu. Upozorňujeme ale, že vaše právo na náhradu zanikne po uplynutí šiestich mesiacov, pokiaľ v tejto lehote uvedené právo neuplatníte.

Silvia Tatarková

Každý je odniekiaľ – ja som Martinčan...

Známemu organizátorovi martinskej kultúry a spisovateľovi Igorovi Válekovi pribudla do životopisu polookrúhla päťdesiatpäťka a do autorského zoznamu dva tituly. Dobrý dôvod na rozhovor.

Poznáme sa dlho a vieme, že Martin nie je pre vás len „pункtom“ zapísaným v rodnom liste...

Určite nie! Ako človeka „chovaného“ na hodnotách kultúry ma Martin odkiaľživa fascinuje svojou výnimočnosťou. Génus loci mesta, ktoré je v dejinách Slovenska zapísané zlatými písmenami, príbehy Matice, národného múzea, Tatrabanky, Memorandového námestia, Národného cintorína... „dýchajúce“ z pamätných tabúl na Vajanského, Škultétyho, Hronského, Kráľa... Malé deje veľkých a veľké deje malých „kamienkov“ v pohybe, ktorý má odozvu v súčasnosti. Sv. Martin v erbe nášho mesta sa delí o plášť s uzimeným žobrákom. Mesto Martin dokázalo zaodieť celý národ, keď mu bolo najzimšie, stále hreje duše kultúrnych ľudí. Znie to možno pateticky, no úprimné vyznanie rodisku musí byť také. Prirodzene a produktívne, pozitívne city sú hybnou silou pozitívneho myslenia i konania. Posúvajú vpred – a tam predsa chceme! Každý je odniekiaľ – ja som Martinčan a spomínaný genius loci kultúrnosti nesiem v práci a pôsobnosti. Nech ich vykonávam kdekoľvek a adresujem komukoľvek.

Martin je mestom národnej kultúry aj podľa zákona...

Na horizonte, v roku 2024, sa črtá výročie: budeme sebe i Slovensku pripomínať, že pred tromi desiatkami rokov bol Martin vyhlásený za Centrum národnej kultúry Slovákov. Už teraz začíname s početnou skupinou kultúrníkov pracovať na získaní označenia aj Mesto kultúry SR 2024. Čaká nás veľa práce – a to je dobre!

Čo je pre vás, „päťdesiatnik + päť“, iné ako doteraz?

Odpoviem epigramom: Všetko je stále rovnaké a zároveň iné – každodennou inakosťou. O pocitoch a skúsenostiach by som mohol napísať román. Spisovateľské remeslo azda ako-tak ovládam, nažité mám, ako hovorí kamarát spisovateľ Bystrík Šikula. Na väčšiu prózu zbierkam, vyzerá to na novelu. Napoviem, že v hlavnej „role“ budú martinskí kultúrnici a kultúra od druhej polovice 20. storočia. Čoraz viac sa primkynam k tvorbe a snažím sa ňou urobiť niečo dobré. Dobré nie je správne slovo, skôr ide o zmysluplnú, pozitívnu a potrebnú stopu. Pripravujem podujatia a knihy, ktoré pomôžu napredovať. Mne takto pomáha kultúra aj vlastná literárna tvorba, mám za roky dobrú spätnú väzbu, záujem. Cítim sa byť

„povinovatý“ schopnosti a skúsenosti odovzdávať ďalej. Tak ma to naučili doma a aj viacerí starší kolegovia.

Čomu sa v súčasnosti venujete ako spisovateľ, resp. čo nové si môžeme od vás prečítať?

Na sklonku roka mi vyšli Slovenské povesti plné tajomných bytostí a doslova pred pár hodinami hravá „učebnica“ literatúry aj vlastivedy Dobrodružstvá Červeného čipa alebo Kolotoč s Dobšinským. Prvá kniha má obsah zrejmy v názve. Druhá predstavuje naplnenú fázu projektu, na ktorom pracujem desaťročie (!), a ktorý ide ďalej. Medzi stránkami oboch čitateľa nájdu, pravdaže, aj silné martinské „punkty“.

(VE)

IGOR VÁLEK

Martinský rodák Igor Válek sa nedávno dožil polookrúhleho jubilea, o čom svedčí dátum jeho narodenia – 7. 1. 1967.

Desaťročia je organizátorom kultúrneho života (napr. Slovesných jarí, besied, vzdelávacích podujatí, aktuálne aj ako tajomník Rady národnej kultúry), redaktorom, publicistom a spisovateľom.

Je autorom bežmála troch desiatok kníh, napr. zbierky básní Na-miesto piesne, prózy Haškovi v päťkách, deťom určených Najkrajších rozprávok Pavla Dobšinského o zlate a či knihy NEBOJSA! a iné hororozprávky, lexikónov, kníh povestí (napr. Povesti o slovenskej vode) a či Sprievodcu kultúrou Martina...

Martinčania sú po vynútenej pauze opäť v akcii.
Foto: archív HK Martin

Hokejisti sa vrátili do súťaže, začali prehrou

V priebehu dvadsiatich dní odohrajú Martinčania až 11 duelov.

Martinských hokejistov čaká po neplánovanom dvojtýždňovom voľne, keď sa pre koronavírus ocitli v karanténe, poriadna stíhacia jazda. V priebehu dvadsiatich dní odohrajú

jedenásť majstrovských zápasov. Prvý z nich odohrali poslednú januárovú nedeľu, žiaľ, na ľade Považskej Bystrice nestrelili ani gól a trikrát inkasovali.

„Nie je dôvod, aby sme z prehry robili drámu, i keď sa v našej hre po dlhšej prestávke objavili situácie, ktoré by sme si mohli aj odpustiť. To si budeme musieť rozobrať,“ povedal Daniel Babka, tréner HK Martin.

Martinčanov môže mrziť najmä prvá tretina, mali o niečo lepšie pohyby, dostávali sa aj do šancí, no Považanov podržal brankár.

Naopak, domáci boli v koncovke efektívnejší, v závere prvej časti sa dorážkou presadil Murtazin, v druhej časti využil presilovku Zlocha a výhru zverencov trénera Pénzeša strelou do prázdnej brány, keď naši hrali power play, pečatil 28 sekúnd pred koncom Dmitriev.

V martinskom tíme došlo v januári k zmenám. Do tímu sa z extraligového Prešova vrátil Tomáš Nauš, no zároveň vedenie klubu uvoľnilo zo svojich služieb Adama Paulínyho, ktorý dostal ponuku z Rakúska.

Martinčanov tlačí topánka najmä v obrane, zvlášť aj po tom, čo si Spišská Nová Ves domov stiahla Ivana Nováka.

Prestupový termín je stanovený do 15. februára, funkcionári spolu s trénermi pracujú na posilnení tímu. Uvažuje sa o dvoch – troch menách, tak držíme palce, nech majú naši pri výbere šťastnú ruku.

Roman Kopka

Najlepším futbalistom je Ľuboš Thomka

Po predvčasných 4. mieste a vlaňajšom druhom už jednému z najtechnickejších hráčov Turca v ceste za triumfom v tradičnej ankete nič nestálo.

Bývalo zvykom, že mená najlepších futbalistov Turčianskeho futbalového zväzu, ktorý v okresoch Martin a Turčianske Teplice okrem iného organizuje a riadi I. a II. triedu, sa verejnosť pravidelne dozvedala na plese futbalistov.

NAJ JEDENÁSTKA TFZ 2021

1. Ľuboš Thomka, Trebostovo - 152 bodov,
2. Viktor Rác, Lipovec - 98 bodov,
3. Peter Šulan, Blatnica - 94 bodov,
4. Tomáš Krnáč, Bystrica - 87 bodov,
5. Ivan Štrbák, Příbovce - 80 bodov,
6. Tomáš Gallik, Blatnica - 79 bodov,
7. Lukáš Čiljak, Dražkovce - 75 bodov,
8. Branislav Plešo, Mošovce - 55 bodov,
9. Michal Bízik, Příbovce - 55 bodov,
10. Marián Moškvan, Trebostovo - 40 bodov,
11. Jakub Malko, Bystrica - 38 bodov

Kedže už druhý rok nám strpčuje život pandémie, tradičné vyhlásenie jedenástky sa opäť muselo zaobiť bez slávnostných fanfár.

Nič to ale nemení na skutočnosti, že najlepším futbalistom TFZ sa za rok 2021 zaslúžene stal Ľuboš Thomka, 32-ročný stredopoliar FK Trebostovo. Odchovanec martinského Fomatu sa do najlepšej zostavy TFZ dostal už po tretí raz, v roku 2019 mu v absolútnom hodnotení patrilo 4. miesto a v roku 2020 už bol na 2. priečke.

Do tretice Ľubošovi Thomkovi už koruna kráľa TFZ uniknúť nemohla, od účastníkov ankety získal až 152 bodov. Mnohí z nich nepochybne ocenili jeho nadanie tvoriť i čítať hru, výbornú kopaciu techniku, ale aj schopnosť zobrať na seba zodpovednosť a rozhodnúť zápas. Nie je teda žiadnou náhodou, že líder trebostovského tímu je aktuálne s osemnástimi presnými zásahmi najlepší strelec jesennej časti I. triedy – najvyššej turčianskej futbalovej súťaže.

Na pomyselné medailové priečky v ankete sa dostali niekdajší martinskí hráči. Druhé miesto si za 98 získaných bodov vyslúžil ostrostrelec

Ľuboš Thomka (v popredí), najlepší futbalista TFZ.
Foto: Ľudo Lettrich

Lipovca Viktor Rác, tretí Peter Šulan, skúsenejší stredopoliar Blatnice, získal od hlasujúcich 94 bodov.

(KP)

MARTIN

ZBER BIOLOGICKY ROZLOŽITEĽNÉHO KUCHYNSKÉHO ODPADU

Mesto Martin v spolupráci so spoločnosťou Brantner Fatra s. r. o od 1.1.2022 naďalej pokračuje v zbere kuchynského odpadu. Poďakovanie patrí predovšetkým obyvateľom žijúcim v bytových domoch, ktorí sa pre mesto Martin stali vzorom, ako sa v krátkom čase nielen naučiť správne kuchynský odpad separovať, ale svoje poznatky zaviesť aj do reálnej praxe. Ďalej by sme chceli v separovaní kuchynského odpadu vyzvať a viacej podporiť aj obyvateľov žijúcich v rodinných domoch, ktorým mesto Martin na zber kuchynského odpadu v spoločnosti Brantner Fatra s. r. o po podpísaní zmluvy 120-litrovú nádobu bezplatne poskytne.

Zber biologicky rozložiteľného kuchynského odpadu bude realizovaný podľa harmonogramu:

- <u>bytové domy</u> :	1x za 2 týždne	od 1. novembra do 1. marca
	2x za týždeň	od 1. marca do 30. novembra
	1x za týždeň	od 1. decembra do 28. februára

AKO A DO ČOHO ZBIERAŤ KUCHYNSKÝ ODPAD?

DO KUCHYNSKÉHO ODPADU PATRÍ

- ✓ šupky z čistenia zeleniny a ovocia
- ✓ pokazené, nahnité ovocie a zelenina
- ✓ potraviny po záruke BEZ obalov
- ✓ starý chlieb, pečivo, koláče, kekсы
- ✓ ryža, cestoviny, zemiaky
- ✓ mäso, ryby, mliečne výrobky
- ✓ vajcia a škrupiny z vajec
- ✓ kávové a čajové zvyšky

DO KUCHYNSKÉHO ODPADU NEPATRÍ

- ✗ plasty, kovy, tetrapaky, papier, sklo vrátane obalov
- ✗ zelený odpad - tráva, lístie, konáre
- ✗ použitý jedlý olej a tuky
- ✗ tekutý odpad - polievky, omáčky, mlieko, voda
- ✗ uhynuté zvieratá a exkrementy
- ✗ ohorky z cigariet

Kuchynský odpad vysypať **BEZ** akýchkoľvek vreciek, tašiek a iných obalov.

Mesto Martin, Námestie S. H. Vajanského 1, 036 49 Martin, tel.: 043/42 04 111, www.martin.sk